

Reformpaket för ett växande Sverige

—

Sammanfattning

Efter flera år av akuta krisinsatser finns nu utrymme för långsiktiga reformer som stärker Sveriges tillväxtkraft. Det viktigaste problemet att åtgärda är kompetensförsörjningen som hämmar hela näringslivet och särskilt tjänstesektorn. Därför måste drivkrafterna till arbete stärkas samtidigt som det blir lättare att anställa. Arbetslösa måste rustas för att kunna ta de lediga arbeten som finns. Kompetensen hos de redan anställda måste också höjas, inte minst för att dra nytta av potentialen inom AI. I höstens budget vill därför Almega se:

- En bidragsreform som ökar skillnaden mellan bidrag och arbete.
- Ett utökat jobbskatteavdrag för låg- och medelinkomsttagare.
- Sänkt marginals katt för övriga inkomsttagare.
- Sänkt arbetsgivaravgift med en procentenhet.
- Ett kompetensavdrag på halva kostnaden till företag som köper personalutbildning externt.
- Att planerna att begränsa arbetskraftsinvandring genom ett höjt lönegolv skjuts på framtiden.
- Att resurserna för stöd och matchning utökas så att alla arbetslösa som behöver hjälp till arbete kan få effektiva insatser hos fristående leverantörer.
- Att antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningar inom bristyrken fördubblas.

Dags för tillväxtreformer

Under flera år har den ekonomiska politiken bakbundits av behovet av att hantera akuta kriser som löst av varandra utan avbrott. Det senaste två åren har präglats av nödvändiga insatser för att bekämpa inflationen och för att lindra effekterna av den försvagade konjunkturen.

Kampen mot inflationen är vunnen och prisökningarna är i princip nere på Riksbankens två-procentsmål. Konjunkturen är däremot fortfarande svag även om både hushållens och företagens förväntningar på framtiden är ljusare nu är för ett halvår sedan. Det innebär att regeringen äntligen kan slippa tvångströjan att deras åtgärder inte får elda på inflationen. Nu finns utrymme för mer expansiva åtgärder som stimulerar ekonomin på kort sikt och för viktiga strukturreformer som stärker tillväxtkraften på lång sikt.

Svensk ekonomi har stora utmaningar. Tillväxten har varit svag alltsedan finanskrisen och prognoserna är fortsatt oroande. Det beror främst på att produktiviteten ökat betydligt långsammare än tidigare. Sverige halkar efter. Enligt OECD har Sverige rasat från fjärde till tolfte plats i välståndsligan, vår lägsta placering någonsin. Utanförskapet är stort. Arbetslösheten ligger på drygt åtta procent – bara Grekland och Spanien i EU har högre arbetslöshet än Sverige – samtidigt som bristen på kompetens hämmar tillväxten inom stora delar av näringslivet.

Tjänstesektorn är Sveriges tillväxtmotor....

” Tjänstesektorn är Sveriges tillväxtmotor. Värdet av alla tjänster som producerades av den privata tjänstesektorn motsvarade förra året 52 procent av BNP. ”

Den privata tjänstesektorn har stått för lejonparten av tillväxten i svensk ekonomi varje år sedan 2010 med undantag för under pandemin.

Den privata tjänstesektorn blir också allt viktigare för svensk export. Tjänsteföretagen står 45 procent av allt exporterat förädlingsvärde och andelen växer för varje år. När konjunkturen vände nedåt förra året bidrog en god tjänsteexport till att mildra nedgången.

Det är också i den privata tjänstesektorn som omvandling och förnyelse är som starkast. 85 procent av alla nya företag som startas är tjänsteföretag.

Ny teknik och stark innovationskraft är några av de främsta framgångsfaktorerna för fortsatt tillväxt och ökat välstånd. Den tekniska utvecklingen, sprungen ur digitalisering och automatisering, har under de senaste decennierna ritat om Sverige från att huvudsakligen vara en industrination till att bli en kunskapsintensiv ekonomi drivet av tjänsteföretag.

Den svenska produktivitetensökningen har bromsat in de senaste 15 åren men det är främst industrins produktivitetstillväxt som har mattats av. Produktiviteten i svenska tjänsteföretag har å andra sidan ökat betydligt snabbare än i tjänsteföretag i omvärlden.

Förklaringen är vår stora och snabbt växande flora av kunskapsintensiva företag. Dessa har under en längre tid haft en god tillväxt, men också bidragit till att de företag som använder deras tjänster kunnat växa.

Det handlar främst om tjänster inom IT- och kommunikation, men även konsulttjänster inom exempelvis teknik, arkitektur, design, forskning och utveckling samt marknadsföring. De kunskapsintensiva företagstjänsterna står för tolv procent av svensk BNP men har levererat 24 procent av BNP-tillväxten sedan 2010.¹

...och jobbmotor

Den privata tjänstesektorn är även Sveriges jobbmotor. Förra året arbetade 2,6 miljoner personer i den privata tjänstesektorn. Det är 800 000 fler än år 2000. 60 procent av alla nya jobb som skapats i Sverige de senaste tio åren har tillkommit i den privata tjänstesektorn.

Vart tredje nytt jobb i tjänstesektorn har skapats inom kunskapsintensiva tjänster. Men tjänstesektorn skapar också hundratusentals jobb som bara kräver kortare utbildning. Tjänstesektorn erbjuder en väg till arbete för nyanlända och andra som står långt från arbetsmarknaden. Tjänstesektorn erbjuder omkring 80 procent av det första jobbet för nyanlända och andra som står utanför arbetsmarknaden.² Tjänstesektorn – och framför allt handeln, transporter, hotell- och restaurang och personliga tjänster – står för merparten av jobben för personer med endast förgymnasial utbildning, en grupp med hög risk att bli långtidsarbetslösa.

Kompetensförsörjningen är lösningen

Potentialen för fortsatt tillväxt inom tjänstesektorn är stor men detta förutsätter en bättre tillgång på arbetskraft med rätt kompetens. Tjänstesektorn är kunskapsintensiv och beroende av att hitta rätt medarbetare med rätt förmågor. Den omfattande kompetensbrist

¹ Almega (2024), Tjänstesektorn håller uppe produktiviteten

² Almega (2023), Jobben som bryter arbetslösheten i särskilt utsatta områden

som råder inom näringslivet är det största tillväxthindret för tjänsteföretag. Det krävs därför fortsatta reformer för att öka utbudet av arbetskraft i allmänhet och för att säkerställa den kompetens som eftersöks av de kunskapsintensiva tjänsteföretagen i synnerhet.

Stärk drivkrafterna till jobb

Arbetslösheten är hög samtidigt som företag i många branscher har brist på arbetskraft. Det första kvartalet i år hade – trots lågkonjunkturen – fortfarande vart femte tjänsteföretag brist på kompetens.³ För att minska bristen på arbetskraft måste arbetslinjen stärkas. Tyvärr har arbetslinjen i stället urholkats något de senaste två åren. På grund av inflationen sjönk reallönerna både 2022 och 2023 medan de flesta bidrag och sociala ersättningar höjdes i takt med prisökningarna. De ekonomiska incitamenten för att börja arbeta, eller arbeta mer, måste öka genom vissa åtstramningar av bidragssystemet tillsammans med sänkta skatter på arbete för låg- och medelinkomsttagare.

Genomför en bidragsreform

Antalet personer i arbetsför ålder (20 till 64 år) som lever på sociala ersättningar och bidrag har minskat under en längre tid.⁴ Det är glädjande. Samtidigt försörjs dock fortfarande 330 000 personer som är friska och arbetsföra på heltid av sociala ersättningar och bidrag. Det är inte acceptabelt i en situation där finns lediga arbeten även för personer med kort utbildning och som saknar yrkeserfarenhet. Regeringen behöver därför strama åt bidragssystemet.

” Det är inte rimligt att hushåll genom bidrag kan få en disponibel inkomst som är lika stor som en heltidslön från arbete. ”

Almega har tidigare visat att en familj med två vuxna och ett barn där båda lever på ekonomiskt bistånd bara har 200 kronor mindre att leva på i månaden än en motsvarande familj där en av dem arbetar heltid med en lön på 23 000 kronor i månaden. Om familjen har fler barn försvinner skillnaden helt.⁵

En statlig utredning ska föreslå ett bidragstak som begränsar den sammanlagda nivån på bidrag och ersättningar för ett hushåll. Utredningen ska dock inte vara klar förrän i december i år och dess förslag kan sannolikt genomföras tidigast 2026. Regeringen bör redan i budgetpropositionen för 2025 föreslå förändringar som ökar skillnaden mellan lön och bidrag. Ett alternativ är att reducera eller avskaffa flerbarnstillägget i barnbidraget.

³ Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer, kvartal ett 2024, Tjänstesektorn efter Bransch (SNI 2007), Fråga, Serie och Period. Statistikdatabasen (konj.se)

⁴ SCB, 22 mars 2024, Rekordfå personer med sociala ersättningar och bidrag

⁵ Almega (2023), Att börja eller inte börja arbeta

Sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare

För att öka det ekonomiska utbytet av arbete behövs fortsatta sänkningar av skatten för låga och medelhöga inkomster. Jobbskatteavdragen har varit ett framgångsrikt sätt att öka sysselsättningen och stimulera fler personer att gå från deltidsarbete till heltid. Almega stöder därför en fortsatt utbyggnad av jobbskatteavdraget för låg- och medelinkomsttagare. Denna skattesänkning bör prioriteras i budgetpropositionen för 2025.

Sänk marginalskatterna

Skatterna på arbete behöver också sänkas för dem med något högre inkomster. De svenska marginalskatterna på arbetsinkomster är näst högst i EU, och OECD, efter Belgien och marginalskatten är hög redan för medelhöga inkomster.⁶ Eftersom brytpunkten för statlig skatt inte räknades upp inför 2024 steg marginalskatten för 120 000 personer i år.

Sänkta marginalskatter skulle stimulera personer med kvalificerad utbildning eller personer med stort yrkeskunnande att arbeta fler timmar och ta på sig mer betungande arbetsuppgifter. Sänkta marginalskatter skulle göra det lättare för Sverige att locka hit globala talanger och i förlängningen även få fler företagsetableringar här.

Inom kunskapsintensiva företagstjänster betalar en stor andel av de anställda den högsta marginalskatten. I dessa branscher är bristen på kompetens särskilt stor och sänkning av marginalskatten på arbete särskilt välkommen.

Därför vill Almega att regeringen i budgetpropositionen för 2025 föreslår en full uppräknings av brytpunkten för statlig skatt och att avtrappningen av jobbskatteavdraget tas bort.

Sänk arbetsgivaravgifterna

Tjänstesektorn är arbetsintensiv. De tjänster våra medlemsföretag erbjuder vilar helt på medarbetarnas utbildning och yrkeskunnande. Höga löneskatter som gör det dyrt att anställa är en hämsko för alla delar av näringslivet men är särskilt skadligt för tjänstesektorn.

Den svenska arbetsgivaravgiften på 31,2 procent av lönesumman tillhör de högsta i Europa och är 60 procent högre än genomsnittet. Jämfört med andra länder i Europa så är en större del av den svenska arbetsgivaravgiften en ren löneskatt som inte ger den anställde några extra sociala förmåner.⁷

⁶ Vid brytpunkten för statlig skatt - 51 250 kronor i månaden 2024 - stiger marginalskatten från 33 procent till 53 procent. Vid en månadsinkomst på 64 700 kr börjar jobbskatteavdraget trappas av och marginalskatten stiger till 55 procent. Källa: Ekonomifakta

⁷ Almega (2023), Svenska arbetsgivaravgifter fortsatt i Europatoppen

Det är 40 procent dyrare att anställa någon i tjänstesektorn i Sverige jämfört med övriga EU. Halva skillnaden beror på arbetsgivaravgiften. Sänkt arbetsgivaravgift skulle göra det möjligt för företag i expansiva branscher att anställa fler medarbetare och satsa på vidareutbildning och utveckling av verksamheten. Sänkt arbetsgivaravgift skulle också skapa fler ingångsjobb för unga, nyanlända och andra som har svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Almega vill att arbetsgivaravgiften sänks med tre procentenheter genom en sänkning av den allmänna löneavgiften. En första sänkning med en procentenhet bör föreslås i budgetpropositionen för 2025.

Almega vill:

- Reformera bidragssystemet för att öka skillnaden mellan bidrag och arbete.
- Utöka jobbskatteavdraget med fokus på låg- och medelinkomsttagare.
- Slopa avtrappningen av jobbskatteavdraget.
- Genomföra en full uppräknings av brytpunkten för statlig skatt.
- Sänka arbetsgivaravgifterna genom att minska den allmänna löneavgiften.

Reformer för mer kompetens

Inför ett kompetensavdrag

Tjänstesektorn går likt övriga sektorer igenom en strukturomvandling som drivs på av digitaliseringen och den gröna omställningen. En majoritet av tillfrågade företag i Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät uppger att den kompetens och kunskap som behövs för att möta den gröna omställningen inte finns i tillräcklig utsträckning idag.⁸

Nu står tjänstesektorn även inför stora förändringar när artificiell intelligens (AI) på allvar introduceras i arbetslivet. Den kunskapsintensiva delen av tjänstesektorn är också en pådrivare av de nya produktivetsförbättringar som AI kan bidra med överallt i samhällslivet.

Generativ AI kan, enligt en ny studie från McKinsey, frigöra upp till 50 procent av medarbetarnas tid inom tio år. Detta är betydligt kraftigare effekter än vad som tidigare förutspåts.⁹ AI spås påverka yrken som kräver högre utbildning mest eftersom AI även kan automatisera komplexa uppgifter. Den kunskapsintensiva tjänstesektorn är stor i Sverige och möjligheten att höja produktiviteten med hjälp av generativ AI är stor men för att detta ska ske krävs investeringar i personalens kunskap så att de kan tillämpa tekniken på bästa möjliga sätt.

Nyckeln för att snabbt kunna utnyttja potentialen i AI fullt ut i tjänstesektorn är att höja kompetensen hos de som redan är anställda. Företagen tar ett stort ansvar för att kompetensutveckla sin personal men det satsas allt mindre på personalutbildning när det borde satsas mer. I många av Sverige konkurrentländer i Europa finns skatteincitament för att stimulera företag att satsa mer på utbildning av sin personal.

Almega vill därför införa ett nytt kompetensavdrag som täcker 50 procent av kostnaden för köp av utbildningar och kurser för sin personal från externa leverantörer. Avdraget ska kopplas mot skattekontot för att vara enkelt och transparent och möjligt att använda även för nya företag som ännu inte redovisar vinst.

Värna arbetskraftsinvandringen

De senaste åren har i genomsnitt 35 000 personer fått arbetstillstånd i Sverige varje år. De flesta stannar i Sverige en kortare tid. Arbetskraftsinvandrarerna utgör en knapp procent av alla som arbetar men deras betydelse kommer sannolikt att öka framöver.

⁸ Svenskt Näringsliv, Rekryteringsenkäten 2024

⁹ Generativ AI – den ekonomiska potentialen för Sverige, McKinsey, september 2023

Ungdomskullarna blir mindre och samtidigt skapar den gröna omställningen tiotusentals nya jobb inom industri och tjänstesektor på platser i landet där tillgången på arbetskraft är begränsad.

Människor flyttar ogärna inom Sverige för att arbeta utan arbetskraftsinvandring kommer att behövas för att se till att den gröna omställningen kan genomföras.¹⁰

Trots detta vill regeringen och en majoritet i riksdagen minska arbetskraftsinvandringen kraftigt. Tanken är att de jobb som blir obesatt i stället ska fyllas av arbetslösa i Sverige. Detta är feltänkt.

” Arbetsmarknaden är inget nollsummespel och arbetskraftsinvandring leder inte till att svenskar blir arbetslösa, tvärtom. ”

Arbetsmarknaden är dynamisk där värde och nya jobb skapas tack vare arbetskraftsinvandring då dessa i sin tur ökar efterfrågan på andra varor och tjänster. Den stora majoriteten av arbetskraftsinvandrarerna arbetar inom bristyrken och nära nog alla försörjer sig själva och sina medföljande. År 2023 uppskattas det arbete arbetskraftsinvandrarerna utförde ha genererat 52 miljarder kronor till BNP och 17 miljarder kronor i skatteintäkter.¹¹

Almega är därför emot de åtgärder som genomförs för att minska arbetskraftsinvandringen. Den höjning av inkomstgolvet för arbetstillstånd till 100 procent av medianlönen – 34 200 kronor i månaden – som planeras bör inte genomföras. Inkomstgolvet bör i stället vara den lägsta avtalade heltidslönen i alla branscher.

Fortsätt reformera Arbetsförmedlingen

I april var 346 000 personer inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen. 140 000 av dem hade varit utan arbete i minst ett år. Samtidigt fanns det 151 000 lediga jobb. Enbart i tjänstesektorn fanns det 20 000 lediga jobb som krävde en kort utbildning eller ingen alls.

Reformeringen av Arbetsförmedlingen, som startade för fem år sedan, har i all väsentlighet varit framgångsrik. Men mycket mer behöver göras för att säkra tjänstesektorns kompetensförsörjning samt rusta och matcha de arbetslösa till jobb.

¹⁰ Grafström J, Flyttar svenskar till jobb? Ekonomisk Debatt 2024, 2

¹¹ Samhällsekonomiska konsekvenser av ett höjt lönegolv för arbetskraftsinvandrare. Svenskt Näringsliv, mars 2024

Reformeringen av Arbetsförmedlingen måste fortsätta så att myndigheten får ett smalt, men vasst uppdrag fokuserat på att fatta beslut om insatser samt att kontrollera och utvärdera. Fristående jobbförmedlare är de som är bäst på att matcha och kompetensutveckla arbetslösa till jobb.

I april deltog 80 500 arbetssökande i arbetsmarknadsinsatser hos fristående leverantörer. För att förbättra matchningen på arbetsmarknaden behöver en betydligt högre andel få ta del av tjänsterna som leder till jobb. De upphandlade insatserna bör i högre utsträckning anpassas efter långtidsarbetslösa och andra som står långt från arbetsmarknaden.

Almega vill:

- Inför ett kompetensavdrag på 50 procent av kostnaden för externa inköp av personalutbildning.
- Att planerna att begränsa arbetskraftsinvandring genom ett höjt lönegolv skjuts på framtiden. Inkomstgolvet bör i stället vara den lägsta avtalade heltidslönen i alla branscher.
- Att resurserna stöd och matchning utökas så att alla arbetslösa som behöver hjälp till arbete kan få effektiva insatser hos fristående leverantörer.
- Att antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningar inom bristyrken fördubblas.
- Renodla Arbetsförmedlingen uppdrag. Fortsätt reformeringen så att myndigheten får ett smalt och vasst uppdrag fokuserat på att fatta beslut om insatser samt att kontrollera både leverantörer och arbetsleverantörer.

Patrick Joyce - Chefsekonom

Fredrik Östbom - Chef, Näringspolitik och opinionsbildning

Jonas Jegers - Näringspolitisk expert